

Göteborg

VÄSTRA FRÖLUNDA nr 340,
Önnered

Boplatsområde y.stå.

Undersökningsrapport

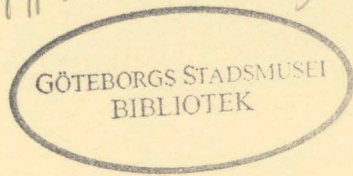
Inv. nr **49333**

Fyndrapporter 1974

Göteborgs stadsmuseum
Arkeologisk arkivrapport

Nr 1973:22

Ark. Ark. Gbg. Sam.

RIKSANTIKVARIÉÄMBETET OCH
STATENS HISTORISKA MUSEER
Box 5405
114 84 STOCKHOLM
Dnr 696/75

Dnr 337/0923 10 DEC. 1975

Göteborgs ark. museum
Skärgårdsgatan 4
414 58 GÖTEBORG

Riksantikvarieämbetet får meddela, att riksantikvarien
vid föredragning den 30 oktober 1975
har beslutat, att fynden från undersökning av boplats-
område å stg 17455 Önnered 340, Västra Frölunda sn, Vg,
utförd av Johan Wigforss

tillföres Göteborgs arkeologiska museum

Fynden har ~~ej~~ begärts av Eder. Fynden ej insända
av Er

~~Fynden gänte förteckning över dem kommer att översändas~~
~~genom statens historiska museer~~

Stockholm den 30 oktober 1975

För riksantikvarieämbetet

Margareta Biörnstad

Margareta Biörnstad

ÖNNERED VÄSTRA FRÖLUNDA 340
BOPLATSOMRADE YNGRE STENALDER

ÖNNERED VÄSTRA FRÖLUNDA 340 BOPLATSOMRADE YNGRE STENALDER

Provundersökning på boplats med rika tidigare fynd av groppkeramiskt material. Dessutom konstaterades svallgrus med sot och inlagrad mesolitisk flinta.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Läge: Stadsäga 17455 i Västra Frölunda, Göteborg.

Tidigare benämning: 23:S 55.

Grävningssorsak: Planerad bostadsbebyggelse.

Grävningstid: 13-18 september 1973.

Antal timmar i fält: 36 arkeologtimmar och 37 grov-
arbetstimmar.

Undersökt yta: 3 000 kvm sonderad yta, 34 provgropar
och 12 m schakt.

Platsledare: Johan Wigforss.

TOPOGRAFI

Boplatsen ligger i en liten öst-västlig dalgång helt ute vid kusten (fig 1), norr om Önnereds brygga i Västra Frölunda, sydvästra Göteborg. Området som ligger skyddat av berg i söder och norr utgörs av odlad åkermark (fig 2,3 och 4). Det ligger 16-19 m över havet och har ett sadelläge så att en del av boplatsområdet vid ett vattenstånd av 18 m utgjorde ett ca 30 m brett näs i nord-sydlig riktning. Innan området norr om Önnereds brygga utfylldes med tippningsmassor låg boplatsen endast ca 150 m från havet. I samband med tippen anlades vägen alldeles norr om boplatsen (fig 3).

TIDIGARE FYND

Boplatsen tillhör en av de mer kända i Göteborgsområdet och har ett rikligt ytinsamlat material. Den upptecknades av Johan Alin i samband med den sk göteborgsinventeringen på 1910-talet (Västra Frölunda sn, nr 280). Senare har plockningar gjorts av flera såväl arkeologer som amatörsamlare. En mycket stor del av det nedan förtecknade materialet befinner sig i privat ägo d v s L.Berntssons samling: boplats nr 28. Denna samling innehåller 116 redskap från denna boplats. De i GAM förvarade föremålen har inv nr: 11994-12018, 27626-27658, 29140-29167, 66948-66952, 83970, 84046, 84273 och 84410.

I materialet dominerar klart ett groppkeramiskt inslag med bl a spånspilspetsar (varibland finns samtliga Beckers typer A-D, not 1), spånkrapor, cylindriska kärnor och långa smala spån. Den totala avsaknaden av keramik framstår som anmärkningsvärd med tanke på många sakkunniga samlare. Förutom det groppkeramiska materialet finns ett icke obetydligt

mesolitiskt inslag bestående av bl a 1 lancett, 3 skivyxor samt 6 kärnyxor. En del spån och spånredskap är svallade och torde härröra från den mesolitiska bosättningen.

Föremålen av flinta enligt GAM:s katalog är:

knackstenar	3 st
kärnor	30 st
spånkärnor, cylindriska	14 st
kärnfragment	2 st
kärnyxor (varav 2 neolitiska yxfragm)	8 st
tjockknackiga yxor	2 st
fragment av yxa	1 st
fragment av redskap	2 st
flinta med retusch	1 st
skivyxor	3 st
lancett	1 st
spånpilspetsar	15 st
tvärpil	1 st
fragment av pilspets	2 st
förarbete till pilspets	2 st
skivskrapor	5 st
spånskrapor	13 st
borr	2 st
knivar	2 st
spån med retusch	36 st
spån med nötningsspår	9 st
spån med inhak	1 st
ryggspån med retusch	5 st
ryggade spån	11 st
avslag med retuscherad spets	2 st
avslag med retusch	47 st
avslag med nötningsspår	23 st
Summa redskap av flinta	243 st
spån	59 st
mikrospån	2 st
avslag av avfall	157 st
övrig flinta	1 st

Föremålen av bergart är:

knacksten	1 st
avslag	1 st
kvarts	2 st

ARBETSBESKRIVNING

På området grävdes sammanlagt 34 st provgropar 0,5x0,5 m stora (fig 2). Jorden i groparna genomgicks mycket noga för hand. Därefter upptogs två halvmeterbredda schakt 4 resp 8 m långa. En stenig yta i schakt I framrensades och kolprov togs i den (fynd 36). C14-analys avvaktar emellertid till efter planerad vidareundersökning. Stenen i schaktet bröts ej upp. Gropar och schakt igenlades efter avslutad sondering. Boplatsen är ej slutundersökt. Den fortsatta undersökningen kommer att koncentreras till östra delen (fig 2).

GRÄVNINGSIAKTTAGELSER

Området har främst i sin östra del visat sig innehålla slagen flinta. Denna var inlagrad i svallgrus härrörande från en mesolitisk bosättning. Över svallgruset fanns flinta från en gropkeramisk bosättning.

Generellt sett kan lagerföljden inom det sonderade området beskrivas och tolkas sålunda: I botten fanns en bitvis styv lera som måste vara av sen-glacialt ursprung. Detta grundar sig på två förhållanden, nämligen det överliggande svallgruset och att den för vattnets vågverkan utsatta slutningen knappast kan ha bildat förutsättning för en avsättning av lera under den postglaciala transgressionen då havet nådde upp till 25-metersnivån. Svallgruset på leran bestod av grusig sand-stenigt grus. Genomgående fanns de finare fraktionerna i överdelen medan åtskilliga provgropar i botten på svallgruslagret innehöll en klapper (se vidare schakt II). Svallgruset med sin förekomst av bitvis hårt svallad slagen flinta tolkas som transgressionslager. Överst ligger ett sandigt något grusigt ploglager som varierade i tjocklek från 0,15-0,45 m. Detta innehåller en hel del fynd av såväl svallad som icke svallad flinta (se fynd 35 och 37).

S c h a k t I (fig 2): Direkt under det ca 0,2 m tjocka ploglagret (fynd 35) framrensades en stenig yta där stenarna visade sig ligga mycket tätt. Stenarna förmodades först utgöra en konstruktion. De var emellertid varierande i storlek, huvudsakligen från 0,05-0,3 m stora. De större stenarna var talrikast i västra delen. Någon begränsning på stenytan gick dock ej att få. Då schaktet låg på västra sidan av själva sadelryggen så ligger det nära till hands att tolka stenytan som ett vid regressionen och/eller transgressionen ursvallat stenmaterial d v s en klapper. Schaktet drogs i den del som måste anses haft ett synnerligen exponerat läge när bränningszonen passerade området. I provgrop 2,3,4 och 10 fanns möjligen i botten en morän varför klapperytan i schaktet kan vara en ursvallad morän.

Mitt i schaktet på och mellan stenarna fanns sot och enstaka kolbitar (fynd 36). Stenarna var ej skörbrända.

S c h a k t II (fig 2): I detta schakt fanns under det 0,25 m tjocka ploglagret (fynd 37) svallgrus med hårt svallad flinta (fynd 38). Genomgående visade sig svallgruset vara sandigt i sin överdel och grusigt i underdelen vilket stödjer tolkningen att det är fråga om ett transgressionslager. Schaktet grävdes bara ner till 0,5 m under ploglagrets yta.

Dock gjordes i östra delen ett provstick ner till 0,85 m under markytan. I botten på svallgruset fanns linser av kol och sot liggande på en stenig yta som torde vara en klapper. Med ledning av lagerföljden i provgrop 14 ligger klappern på den senglaciala leran.

Fynd 39 insamlades genom ytplockning av dels den plöjda åkern och dels ett grönsaksland i östra delen.

Fyndtabell

Fynd nr	Grävn. enhet	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt/Anm
		st	gr	st	gr	art	st	gr	
1	Pg 1	4	10	5	12				(2)*
2	Pg 2	3	2	11	96				(1)
3	Pg 3	26	171	43	373	Stickel? (sv)	1	6	(13)
						Avsl m ret (is)	1	5	
						Kärna (sv)	1	201	
4	Pg 4	9	94	16	52	Spånpilspets			(2)
						tånge fragm (is)	1	2	
5	Pg 5	14	112	25	346				(7)
6	Pg 6	22	204	34	640	Kärna (sv)	1	12	(15)
7	Pg 7	11	27	32	168				(5)
8	Pg 8	1	4	10	103				(1)
9	Pg 9	7	77	28	117				(5)
10	Pg 10	3	5	5	7				
11	Pg 11	2	26	8	84				(1)
12	Pg 12	11	168	12	65				(5)
13	Pg 13	28	97	40	377	Kärnuppfr avsl (sv)	1	22	(8)
						Kärna (sv)	1	29	
14	Pg 14	35	171	88	460	Kärna (is)	1	8	(15)
15	Pg 15			10	22	Avsl m ret (is)	1	13	
16	Pg 16	3	5	8	48				(2)
17	Pg 17	6	9	7	25				(3) Ker oorn 1 gr
18	Pg 18	5	8	12	38				(2)
19	Pg 19	13	170	21	147	Flinta m ret	1	34	(4)
20	Pg 20	11	52	22	112				(5)
21	Pg 21	7	240	26	85	Avsl m ret (is)	1	3	
22	Pg 22			1	<1				
23	Pg 23	6	6	21	46				(4)
24	Pg 24	4	7	16	44				(1)
25	Pg 25	12	23	16	101				(4)
26	Pg 26	5	5	17	25				(4)
27	Pg 27	10	34	38	260				(5)
28	Pg 28	3	5	23	73				(2)
29	Pg 29	3	20	23	62				
30	Pg 30	3	4	7	6				(3)
31	Pg 31	6	28	32	262				(4)
32	Pg 32	7	36	25	110	Avsl m ret (is)	1	33	(5)
33	Pg 33	1	3	4	39				(1)
34	Pg 34	10	77	49	108	Avsl m ret (sv+is)	2	31	(4)
35	Sch 1 plog1	70	364	273	1535	Kärna? (is)	1	52	(21)
						Avsl m ret (is)	1	6	
36	Sch 1								Kol ← 6 gr
37	Sch 2 plog1	131	530	302	2200	Avsl m ret (is)	2	32	(29)
						Kärna (is)	1	17	
						Tvärpil (is)	1	1	
38	Sch 2 svall-grus	66	346	273	2855	Knuta (is)	1	32	(42)
						Flinta m tillhuggn (is)	1	46	
39	Ytpl	39	305	44	665	Avsl m ret (is)	1	7	(12)
Summa		597	3445	1627	11769		23		

* Svallade avslag inom parentes under övrigt

(sv)=svallad
(is)=icke svallad

SAMMANFATTNING AV HELA FYNDMATERIALET

Flinta	st
Knackstenar	--
Kärnor	
Kärnor	6
Knuta	1
Kärnuppfriskningsavslag	1
Kärnredskap, tillhuggna	
Flinta med retusch	1
Flinta med tillhuggning	1
Kärnredskap, flathuggna	--
Kärnredskap, slipade	--
Avslagsredskap, tillhuggna	
Stickel?	1
Avslag med retusch	10
Spånpilspets, tångefragm	1
Tvärpil	1
Avslagsredskap, flathuggna	--
Avslagsredskap, slipade	--
Obearbetade avslag	597
Övrig flinta	1627
Bergart	--
Övrigt	
Kol	<1 gr
Keramik, oornerad	1 gr

FYNDBESKRIVNING

Bland de tidigare ytinsamlade fynden dominerar det gropkeramiska inslaget. Fynden från provgrävningen har emellertid endast gett ett säkert gropkeramiskt föremål nämligen en fragmentarisk spånpilspets (fynd 4) av Beckers typ A2 (not 1). Eventuellt kan tvärpilen (fynd 37) liksom en liten oornerad keramikskärva (fynd 17) höra dit. Tvärpilen är gjord av en skärva och har något skadad egg. Keramikskärvan är endast 1,8 cm stor.

De svallade och därmed sannolikt mesolitiska redskapen är 7 st och utgörs av en stickel (fynd 3), ett kärnuppfriskningsavslag (kufa) i fynd 13, tre kärnor (fynd 3, 6 och 13), ett avslag med retusch (fynd 34) och en flinta med retusch (fynd 19).

Spånen har inte särskilt utsorterats men de är påfallande få i synnerhet de långa och smala vilka torde härröra från cylindriska spånkärnor. Även i det svallade materialet finns en del spån.

Beräkningen av det svallade materialet har kunnat göras då de båda materialen skiljer sig ganska väl. Den icke svallade flintan är mestadels av hög kvalitet dvs den utgörs av mörk och blank flinta. En stor del av den svallade och vitpatinerade flintan är ganska hårt svallad. Den övriga flintan utgörs till största delen av svallade klumpar.

DATERING

Materialet kan främst genom förekomsten av cylindriska spånkärnor och spånspetsar med tånge dateras till den gropkeramiska kulturen under mellan-neolitisk tid d v s ca 2 500 - 2 000 f Kr. Mer än denna ungefärliga datering kan på nuvarande stadium ej göras. Tilläggas kan att i det tidigare materialet finns representerat såväl de äldre spånspetsarna, Becker typ A och B som de yngre, typ C (not 1).

I den flinta som tillhör denna neolitiska bosättning finns varken i det tidigare plockade materialet eller bland grävningfynden något som klart antyder en annan datering.

Dessutom har vid undersökningen konstaterats främst i svallgruset svallad flinta som är mesolitisk. De svallade redskapen från grävningen är emellertid ej daterande. I det tidigare plockade materialet finns 6 kärnyxor (varav en troligen svallad) och 3 skivyxor (varav en möjligen svallad). Detta ger emellertid inget underlag för en närmare datering inom mesolitisk tid.

För dateringen av det mesolitiska materialet återstår endast ett teoretiskt resonemang utifrån studiet av nivåförändringskurvan (not 2). Detta kan ge tre möjligheter till datering: 1) från 8 000 B.C. under första regressionen till ca 7 200 B.C. då vattnet åter når upp till 19-metersnivån 2) omkring 6 400 - 6 100 B.C. d v s före sista transgressionen upp till PG-nivån vid 25 m. Enligt Persson är nivån ca 19 m men enligt Mörner 17,5 m (not 3). Eftersom boplatsens högsta del ligger 18-19 m över havet är det osäkert huruvida ett smalt näs på boplatssområdet kan ha funnits, lämpligt för vistelse eller bosättning, 3) tiden efter regressionen från 25 m nivå d v s från ca 5 000 B.C. Flintan från denna bosättning skulle då ej vara svallad och skulle kunna ligga blandad med det gropkeramiska materialet. Enligt Mörner (not 3) nås nivån 18 m vid övergången mellan atlantisk och subboreal tid. En mesolitisk bosättning efter PG skulle då vara utesluten.

Denna genomgång har gjorts för att visa att det åtminstone finns en teoretisk möjlighet att vid en fortsatt undersökning få ett material som kan häröra från en bosättning vid tiden kring regressionsminimum ca 7 500 B.C.

SAMMANFATTNING

Den med provgropar och schakt undersökta boplatser är belägen i en liten öst-västlig dalgång ute vid kusten i Västra Frölunda i sydvästra Göteborg (fig 1-4). Från boplatserna som ligger 16-19 m över havet finns ett rikhaltigt tidigare plockat material, drygt 200 redskap, som till stor del är gropkeramiskt (bl a

tjocknackiga yxor, cylindriska spånkärnor och spån-pilspetsar med tånge). Dessutom finns ett mesolitiskt inslag (kärn- och skivyxor samt en lancett). Grävningen (fig 2) gav ett relativt litet material däribland svallad mesolitisk flinta. Enda daterande föremål är en spånpilspets med tånge av gropkeramisk typ. Den mesolitiska flintan låg huvudsakligen i ett svallgruslager. I svallgruset fanns sotlinser alldeles ovanpå en klapper. Den vidareundersökning som fordras i händelse av exploatering kommer framför allt att koncentreras till den östra delen av boplatsområdet (fig 2) som är den del som visat sig fyndrikast vad det gäller såväl den neolitiska som den mesolitiska flintan.

SUMMARY

The settlement, excavated by means of trial-pits and trenches, is situated on the coast in the district of Västra Frölunda in the south-west part of Gothenburg, in a small valley, running north-south (figs. 1-4). The height above sea-level is 16-19 m. From the settlement has previously been collected a large number of flints, c. 200 tools, mostly belonging to the Pitted Ware culture (including thick-butted axes, cylindrical blade cores and tanged blade arrowheads). There is also a Mesolithic element (core and flake axes and one lanceolate microlith). The excavation (fig. 2) yielded a comparatively small material, including Mesolithic wave-washed flints. The only datable object is a tanged blade arrowhead. The Mesolithic flints were mainly found in a layer of wave-washed gravel. In this gravel there were patches of soot lying immediately on top of the shingle. Excavation will be continued if the area is to be developed. The investigation will then be concentrated mainly in the east part of the settlement site as this has turned out to be richest in finds, both as regards Neolithic and Mesolithic flints.

Johan Wigforss

Noter:

- 1) Becker, C.J. Den grubekeramiske kultur i Danmark. Aarbøger for Nordisk oldkyndighed 1950. Köpenhamn 1951. Sid 188 ff.
- 2) Persson, G. Postglacial transgressions in Bohuslän, Southwestern Sweden. Växjö 1973. Sid 36.
- 3) Mörner, N-A. The late quaternary history of the Kattegatt sea and the Swedish west coast. Laholm 1969. Sid 246.

Fig. 1
Topografisk karta. Boplotsområdet markerat.
Topographical map. The settlement area is marked.
Skala 1:4000

Översikt
General view
Skala 1:50000

VF 340 PROVGRÖPAR OCH SCHAKT TRIAL-PITS AND TRENCHES

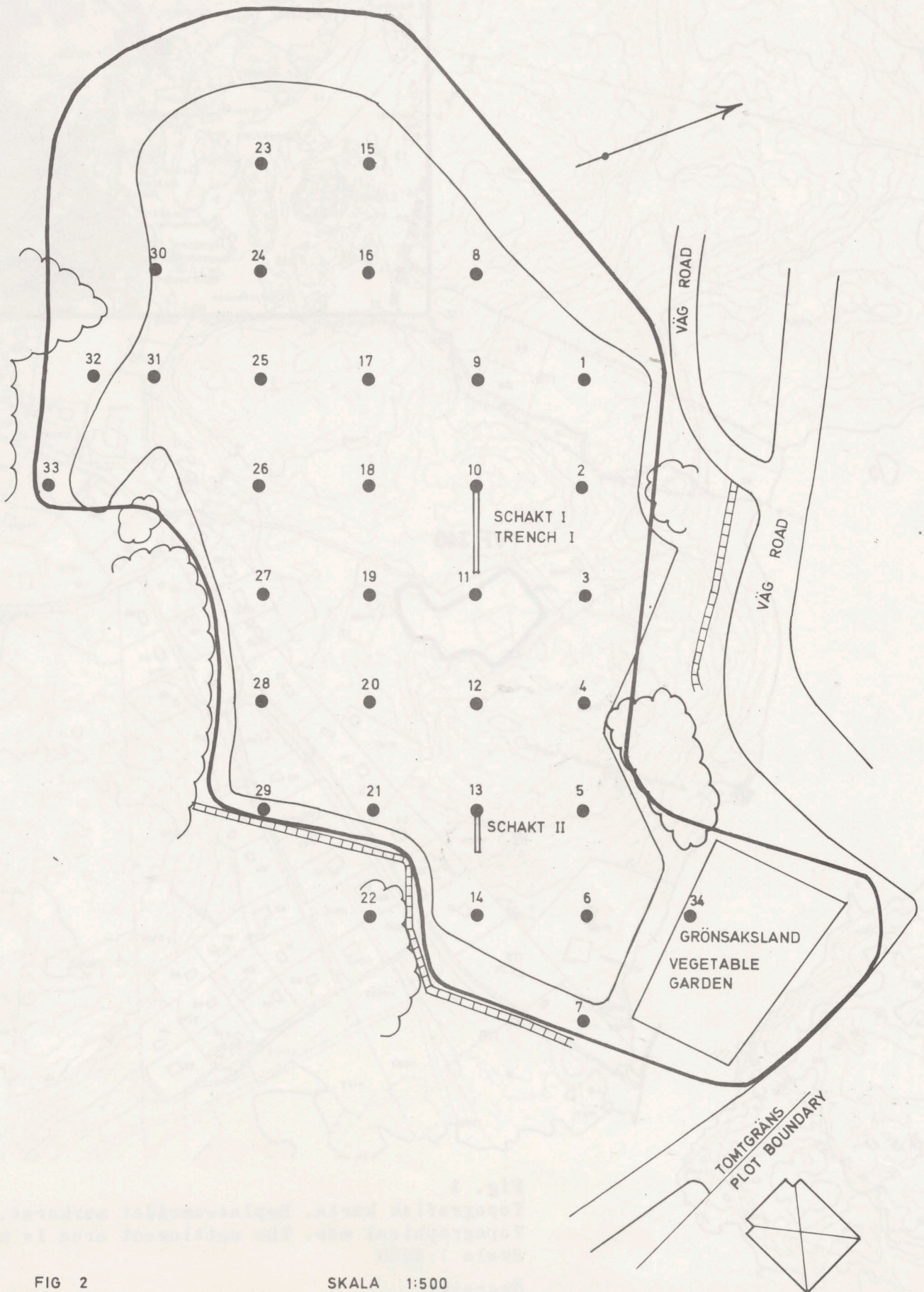

FIG 2

SKALA 1:500

Fig 3
Boplatsen Västra Frölunda 340 från nordost.

The settlement Västra Frölunda 340. View from the north-east.

07027

Fig 4
Boplatsen från ostsydost.

The settlement. View from the east-south-east.

07028